

PERROKIETEN EN PAPAGAYEN, PAPAIJERS EN PISANGS

**Een reis om de wereld
1824 - 1826**

M.L. Hansen (ed.)

**PERROKIETEN EN PAPAGAYEN,
PAPAIJERS EN PISANGS**

**Een reis om de wereld
1824 - 1826**

© Uitgegeven door STRENG, Epe 2007

Alle rechten voorbehouden. Niets aan deze uitgave mag op enige manier verveelvoudigd of openbaar gemaakt worden, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoudsopgave

Inleiding	7
Het reisverslag	9
Gebruikte afkortingen en literatuur	28
Index	29

Inleiding

Aan boord van Zijne Majesteits fregat Maria Reigersbergen zeilde Johan Christiaan van Haersolte van 1824 tot 1826 de wereld rond. Met instemming van zijn ouders Coenraad Willem Anthony baron van Haersolte tot Haerst en Louise Christine Egbertine Françoise Hora Siccama had hij zich aangemeld bij de marine, hij zou zijn opleiding op zee krijgen. In de zomer van 1824 begaf hij zich te Helvoetsluis aan boord. Het leven aan boord had hij snel onder de knie en tijdens de reis behaalde hij zijn diploma van adelborst. Johans keuze voor een carrière in de marine is waarschijnlijk onder invloed van een van zijn ooms - Wiete Hora Siccama, bevelhebbend officier bij de marine - tot stand gekomen, in de familie Van Haersolte kwamen geen zeelieden voor.

Johan van Haersolte stamde uit een oud adellijk geslacht, zijn stamboom is tot in de veertiende eeuw bekend. In die tijd vestigde zich een van zijn voorouders in Zwolle, de stad waar Johan in 1809 werd geboren en waar hij opgroeide. Met zijn ouders en zijn vele broers en zusters woonde hij in een groot huis aan de Melkmarkt. Johans vader was tevens eigenaar van het vlak bij Zwolle gelegen landgoed de Doorn maar noemde zich 'tot Haerst' naar het niet meer bestaande familiestamhuis dat eens tot een van de grootste huizen van Salland behoorde.¹

Johan deed van zijn wereldreis op verschillende manieren verslag: zijn ouders verwachtten dat hun zoon regelmatig brieven naar huis schreef, wat hij ondanks de moeizame irreguliere mogelijkheden om post te verzenden zo goed mogelijk deed. Als zeeman in opleiding hield hij - op aanraden van zijn oom - een logboek bij, met informatie over wind, knopen en temperatuur. Daarnaast beschreef hij de reis voor vrienden en vulde het reisverslag met enige zelfgemaakte illustraties aan.

Voor een vijftien-jarige jongen was de reis een aaneenschakeling van onbekende en interessante verschijnselen. Wat hij allemaal op de wal zag overtrof zijn fantasie: de vreemde volken en hun gewoontes, de onbekende groenten en vruchten, de bergen en de architectuur, de flora en fauna. Wat hij zag in Afrika, in Zuid-Amerika, in de Stille Zuidzee en in Oost-Indië beschreef hij in zijn reisverslag. Een hoogtepunt was de ontdekking van een niet op de kaart vermeld eilandje in de Stille Zuidzee, ze doopten het *Nieuw Nederland* en dronken er een extra oorlam op.

Johan werd ook geconfronteerd met de politieke ontwikkelingen, hij zag de gevolgen van de vrijheidstrijd van de Zuid-Amerikanen en hij raakte menig vriend en collega kwijt in de gevechten in Oost-Indië. Ook de scheurbuik en de tropische vermoeienissen kostten vele levens, ook Johan werd zo ernstig ziek dat de artsen geen hoop op herstel gaven maar hij werd weer beter.

Na twee jaren van omzwerven kwam Johan van Haersolte, vele ervaringen en impressies rijker, weer thuis en bleef nog acht jaar bij de marine, hij bereikte de rang van luitenant ter zee 2e klasse. Waarschijnlijk werd hij tot ontslag genoodzaakt door een toenemende doofheid, veroorzaakt door zijn ziekte in Oost-Indië. Na zijn dienst in de marine maakte hij in de politiek een tweede carrière, een métier dat geheel in de lijn van zijn vaders familie stond. Hij werd burgemeester van Zwollerkerspel en lid van Provinciale Staten van Overijssel en van 1845 tot 1848 was hij lid van de Tweede Kamer.

In 1837 trouwde Johan van Haersolte met Geertruid Agnes de Vos van Steenwijk, het werd een harmonieus huwelijk. Ook met zijn negen kinderen had hij een plezierig en vertrouwelijk contact, zelfs met zijn oudste zoon, die in politiek opzicht radicaal van hem verschilde.²

1 Gevers en Mensema, *De havezaten in Salland*, 434-439.

2 NA 1994, 68; HCO FA Van Haersolte (237.1), inv. nrs. 113, 199.

De opgedane ervaringen tijdens zijn reizen - na de wereldreis werd hij enige jaren in de Middellandse Zee gestationeerd en tijdens de Belgische vrijheidsstrijd lag hij in de buurt van Antwerpen - hebben veel bijgedragen aan zijn van nature beschouwend karakter. Hij was een verdraagzaam man en mild in zijn oordeel. Door zijn omgeving werd hij zeer gewaardeerd, na het beëindigen van zijn politieke loopbaan werd hem van alle kanten lof toegezwaaid, er werd zelfs een gedenkteken voor hem opgericht.³ Johan Christiaan van Haersolte tot Haerst overleed in 1881, zijn op schrift gestelde herinneringen werden in het familiearchief opgenomen.

Het reisverslag van de wereldreis is eerst in een kladschrift geschreven en is later - door Johan van Haersolte zelf - in het net overgeschreven. Een aantal door hemzelf gemaakte tekeningen is mee ingebonden, de illustraties zijn in deze transcriptie opgenomen. Bij het reisverslag worden nog drie losse tekeningen bewaard, deze zijn bij de bijbehorende tekst gevoegd.

De tekst is onveranderd weergegeven op een enkele hoofdletter of komma na, in verband met de leesbaarheid. Duidelijke verschrijvingen zijn verbeterd. De paginanummering van Van Haersolte is tussen vierkante haken geplaatst.

Het verslag en de tekeningen worden in het Historisch Centrum Overijssel, Familiearchief Van Haersolte (237.1), inventaris nummer 129 bewaard.

3 HCO FA Van Haersolte (237.1), inv. nrs. 113, 145, 155, 391.

Het reisverslag

Aanteekeningen
 gehouden aan boord Z:M: Fregat
 Maria Reigersbergen
 onder kommando van den kapitein ter Zee
 T. Coertzen,
 op eene Reis uit de Nederlanden,
 langs de kust van Guinea, die
 van Zuid Amerika rond Kaap
 Hoorn en vervolgens door den Stil-
 len Oceaan, naar de Nederland-
 sche bezittingen in Oost Indië
 1824 à 1826

[3⁴] Geachte Vrienden!

Wat is aangenamer voor den ver van 't vaderland en vrienden verwyderden mensch dan het herdenken aan diegene welke hij agter gelaten heeft, ofschoon deze herrinneringen dikwyls smartelyke sporen agterlaten. Nimmer werkt dit sterker op ons dan in ledige ogenblikken, en deze zyn het, welke mij de pen doen opvatten. Oh! geerdste Vrienden geensins is myn voornemen een uitgebreid verhaal meiner reize te doen, maar wel een korte beschryving zoo goed mogelyk, van die plaatsen welke wij zullen aandoen: Kom aan laat ons beginnen. -

Den 13 Augustus 1824 werden wij, door Z[ijne] Ex[ellentie] de Vice Admiraal en Commandant van 't Hoofd Departement der Zuiderzee A: *Cuvel* als mede door de Heer Blok, Commissaris van aanneming voor de Marine; gemonsterd; waarna onze zeildag op den 15 Aug[ustus] werd bepaald, doch door tegenwind wierden wij genoodzaakt tot den 23 Aug[ustus] ter rhede Texel te blijven leggen. -

Den 23 Aug[ustus], dan, ligten wij 't anker vergezeld van Z.M. Corvet *Pollux* onder kommando van den Kapt[ein] L[uitenante] C. Eeg. Daar ons de wind gunstig was, scheepten wij gaauw de Loods van boord [4] en verloren weldra het voor ons zoo lief vaderland uit 't gezicht, en des anderen daags vroeg zagen wij reeds de Engelsche kust. Den 24 Aug[ustus] kwamen wij t Kanaal binnen en weldra vertoonde zich op ½ myl afstand van ons, de zoo schone aan den Oever gebouwde stad, Douvre. De wind bleef ons gedurig gunstig zoo dat wy den 27 Aug[ustus] Kaap Lezart passeerde en den 10 Sept[ember] t Eil[and] Teneriffe in t gezicht kregen. Op dat Eil[and] is het geachte Vrienden waar de zoo beroemde Piek op legt, dien zelfden dag 's middags om 2 u[ur] zag ik die in zyne volle glorie omringd van verscheidene andere hoge bergen. Oh wat een prachtig gezicht was dat! Het wierd dien avond te laat om te S[in]t Crux binnen te lopen en moest dus myne nieuwsgierigheid tot den anderen dag temmen. Den 11 Sept[ember] 's morgens ten 8 u[ur] kwamen wij op ¹/₈ myl afstand van genoemde stad ten anker.

Den zelfden dag ging ik noch naar de wal, liep 't grootste gedeelte der stad door, doch vond weinig aantekenings waardig alleen wil ik er dit van zeggen, de huizen zyn liederlyk, de kerken redelyk netjes, een heeft 13 Altaren, en de 2de heeft er 11. Op de markt staat een van marmeren zeer net uitgehouden zuil ter Eere [van] de Maagd Maria Candaleria. Aan de zeekant leggen een rei Forten ten getale van 9, redelyk sterk. Ik heb wel gehoord dat er hier een zeer groot kabinet van naturalien is, maar ben niet in de gelegenheid geweest hetzelfde te bezichtigen niet tegenstaande ik er alle pogingen voor in 't werk gesteld heb. Het land levert onderscheidene soorten van zeer lekkere vruchten op, eene der voornaamste is de Druif waarvan de zoo beroemde Piek of Teneriffe wyn wordt gemaakt, hy wordt hier tegen redelyke prys verkocht doch [5] de belasting is zeer veel, ik mankeerde niet om een paar ankers ter conservering myner gezondheid er van mede te nemen. Ook kregen wy eenige vaten van genoemde wyn voor de gezondheid van de Equipage mede, welke ter zelfde tyd zoude dienen om

bij 't passeren der Linie een vrolyke dag aan de Equipage te bezorgen. Algemene volks Ellende, de verregaande zedeloosheid onder het vrouwelyke geslacht en gehele schieren van dikke monniken, die, zoodra de avond valt, in de straten rondlopen om hunne verfoeyelyke en zinnelyke lusten te voldoen, is het karakter dezer natie. Nu laat ik noch weg de Eigenschap der inwoners zoo wel van deze als van alle andere Spaansche bezittingen, als: stelen, lui, onrein, etc. Dit alles moet een vreemdeling met medelyden en afkeer vervullen voor al zoo hier noch bij komt, dat: overdag de straten vol zyn; van Bedelaars die met kwalen van allerhande soort voorzien zijn, ontuchtige vrouws personen, dronken matrozen en uitgehongerde en misvormde dieren. Wij verfriste ons hier een weinig en vulde gedeeltelyk onze ledige water vaten, waarmede wij den 15 Sept[ember] klaar zynde, den 16 's morgens te 5 u[ur] het anker ligtteden met voornemen om naar *S[in]t George d'Elmina*, eene hollandsche bezitting op de kust van Guiné, te gaan, zynde deze de laatste kommandement Plaats van de zoo allom beruchte Generaal *Daendels*.⁵ Wiens graf aldaar noch gevonden wordt, met dit grafschrift "Ontvang hier weldadige moeder Uwe kinderen weder".

Na veel met stiltens geplaagd te zyn lieten wy den 13 October het anker ter rhede *S[in]t George d'Elmina* vallen, salueerde 't fort met 17 schoten en wierden met gelyk getal bedankt.

[6] Naauwlyks was 't anker in de grond of een ontelbaar getal kleine Cano's met 2, 3 of 5 zwarten er in kwamen op zyde om ons vruchten van onderscheidene soort, in ruiling van brood en kaas aan te bieden. De kleur dezer negers is niet volmaakt zwart maar heeft meer van de donkere koffij kleur, hunne tanden zyn spier wit, zy zyn wel gemaakt en de meesten hebben een gewone lengte. Hunne kleding is zeer gering daar de meesten slegs een klein kleedje of gordel om hun midden hebben, anderen daarby een doek of hoed op hun hoofd. Geld is hier van weinig waarde en ook niet veel in zwang, klein geld is hier volstrekt niet, moet men ½ spaansche mat betalen, en men geeft 1 \$⁶ zoo snyd hij hem midden door en geeft ééne helft terug. Men moet hier meest alles met de ruil handel verkrygen vooral voor kaas en brood. De naam hunner godsdienst heb ik niet kunnen te weten komen echter hebben zy er een soort van; Zy geloven aan een God en aan een toekomstig leven. Aan ieder huis en zelfs bij elke neger vond men eenige tanden van verschillende dieren welke hij met een touwtje of strootje om zyn hals draagt of boven zyn deur hangt, vergezeld van wat stofgoud of kruiden; dit word de *Petisie* genoemd, zy geloven dat dit hunne bescherm heilige is. Zoo een hunner komt te sterven word hij met stofgoud, naar mate zyne rykdom, bedekt, wordt vervolgens onder zyn huis of zoo hy aan de Pokken ('t welk eene besmettelyke ziekte is) gestorven is; aan [het] strand; begraven; hij blyft evenwel in het heden⁷ wonen. 'S avonds word voor hem eenig gebrad brood en water klaar gemaakt en voor hem neer gezet, zynde zij in verbeelding, zyn geest [7] daarvan noch iets gebruikt. Om de 10 dagen houden zij een rust dag maar van verboden spyzen heb ik niet gehoord. De veelwyverij is hier getollereert, onlangs geleden was hier een schat ryk heer gestorven, zyn naam was *Niessen*, welke 40 vrouwen en over de 110 kinderen naliet.⁸

S[in]t George d'Elmina is een fortres van de eerste grootte en wordt noch door eene kleinere maar niet min sterker vesting *S[in]t Jago*, welke op de top der heuvels waartegen de eerst genoemde legt, gesticht is; geheel in bedwang gehouden; kunnende men van *S[in]t Jago*, d'Elmina geheel van binnen beschieten.

De Gouverneur Last en de tegenwoordige alhier zynde Europeers met eenige inlandsche ambtenaren bewonen d'Elmina. De dienst in beide forten wordt waar genomen door 100 mulatten soldaten, zynde hier geene Europeesche soldaten welke men ook niet benodigt is, doordien de geest der inboorlingen, zoo sterk voor de Hollanders is, dat zij volstrekt gene andere meesters willen erkennen, zoo zelfs dat

5 Herman Willem Daendels (1762-1818) werd na een carrière als generaal in Franse dienst door koning Willem I in 1815 benoemd tot gouverneur van de Nederlandse bezittingen op de kust van Guinea, waar hij overleed. Zijn stoffelijke resten werden bijgezet in de Tombe, het zogenaamde Gouverneursgraf te Elmina (*Nijhoffs Geschiedenislexicon*; Van 't Veer, *Daendels*, 204, 218).

6 \$ is het teken voor een Spaanse mat.

7 Er staat: huden. Bedoelt: het heden of het huidige.

8 De mulatse vrijburger Jan Nieser gold als de rijkste en machtigste man van de gehele Goudkust. Het Nederlandse bestuur beschouwde hem als de voornaamste contactpersoon onder de plaatselijke bevolking (Van 't Veer, *Daendels*, 200).

bij de afschaffing des slavenhandels de Gouvernements slaven hunne vryheid gepresenteerd zynde, dezelve wygerde; ook gedurende die tyd dat wij onder de fransche regering stonden, oorlog met Engeland hadden en aan dezelve zoo te zeggen alle onze colonien, verloren hadden, zij echter niet in de mogelykheid geweest zyn deze te bekomen, doordien de negers dezelve met de grootste hardnekkigheid verdedigde, dezelve altoos voor de Hollanders bewaard hebben; in weerwil dat er toen slegts 30 mulatten soldaten en maar 4 of 5 hollanders waren.

[8] Nooit heb ik akeliger gezicht gezien dan van de hier zynde Europeërs, zij zyn geheel kragteloos en zouden geen ½ Uur op een dag kunnen lopen, hun geheel ligchaam is uitgeteert en het is hun te veel moeite om op eene gedane vraag te antwoorden, doch als men weet hoe ongezond deze plaats is zou men volstrekt zich hier niet over verwonderen.

De berg waarop *S/in't Jago* legt bevat eene grootte menigte stofgoud in zich, doch men graaft er niet aan daar dezelve voor heilig verklaart is bij de inboorlingen, alleen is t gepermiteerd aan de Wed[uw]en om wanneer het regent, het zand op te rapen het geen er afloopt, en hier het stofgoud uit te zoeken.

Het dorp hier bij gelegen dat de *Krom* heet en juist agter d'Elmina gelegen is, bevat eene menigte van armoedige, vuile en smerige krotten die op en door malkander staan als of zij uit den hemel er neer waren gevallen. De meesten zyn van steen gebouwd en van rieten daken voorzien, waar in een paar openingen zyn welke voor dakvenster en te gelykertyd voor schoorsteen dienen, want men kookt en brand op de zolders. De opbrengsten van dit Land zyn stofgoud, Jam Jams, een soort van wortelen van byzondere grootte welke men in de plaats van aardappelen gebruikt, kokorsnoten, china's appelen, lemmetjes; Gojarris, Annanassen en turksche weit, van de welke zy brood bakken, suikerriet en tabak doch zij bereiden dezelve niet. De dieren welke men hier vind zyn Perrokieten, blaauwe Papagayen, zwarte varkens, eenige kippen, en eenige uitgeteerde kalveren. De vischvangst bestaat voornamentlyk uit een zeer [9] groot aantal kleine visschen, welke veel gelykenis op voorn hebben, hangen, oude-wyven, ook heb ik hier ter rhede een zeer groote noord kaper gezien.

De natuurlyke byzonderheden welke men hier vind zyn de oostelyke wind welke hier *Harmamat* genoemd wordt, wanneer deze wind waait brengt hij zulk eene grootte droogte mede dat al de poelen en moerassen rond de forten in eens opdrogen en dus de landziekte bij aldien zij heerscht dadelyk doet ophouden, eene andere byzonderheid is de Stormvlaag welke men hier vind, deze koomt in eens op met het schoonste weer der wereld en duurt maar ¼ uur vergezeld van zware regens, deze komt meest uit het Westen.

Den 24 October ons water ruim gedeeltelyk gevult hebbende en onze Commissie van 't Hollandsche Gouvernement verrigt hebbende - verlieten wy deze rede en zette koers naar Monto Video, een stad gelegen aan de Oost kust van Z[uid] Amerika in de rivier La Plata. Onderweg gebeurde er niet veel aanmerkingswaardig dan alleen het passeren der *Ligne* het welk volgens oud zee mans gebruik altoos moet gevierd worden. Koom an Geachte Vrienden latet ik UE[delen] dat eens uitgebreid verhalen.

Het was den 6 November des Smorgens ten 8½ Uur toen wij volgens onze berekening de *Ligne* passeerde en wel op 4" 0" Lengte bewesten Greenwich, naauwlyks waren wij op deze plaats gekomen of wij werden door eene onbekende en Holle stem welke uit de zee scheen op te komen toen [10] gepraaid, de volgende woorden.

“Schip ho! Waar komt gij vandaan, waar gaat gij naar toe hoe is U naam en die van den Kommandant hebt gij ook volk aan boord die noch nooit op dit halfrond geweest zyn. - Antwoord Mij.”

De Wachthebbende Ofcier antwoorde op order der Command[an]t de Zee God Neptunus aldus: -

“Wij komen van *Holland* en onze bestemming is om de Kaap *Hoorn* te passeren en naar de *Oost Indien* tegaan, de naam van 't schip is *Maria Reigersbergen* en die van den Commandant *J: T Coertzen*. Wij hebben zeer veel matrozen en andere Heren aan boord die noch nooit onder Uwe bescherming of behandeling zyn geweest en dus verzoek ik UE[dele] uit naam van den Commandant om ten einde onze reis gelukkig en voorspoedig voo[r]t te zetten, bij ons over te komen; en die gene welke noch nimmer hier geweest zijn geducht onder Uwe behandeling te nemen”.

Neptunus antwoorde, dat hij met zyn gevolg ten 12 Uur aan boord zoude komen.

De klok van 12 u[ur] was naauwlyks koud of daar kwam onze goede Neptunus met zyn gevolg aanzetten en wij bazen moesten een voor een voor zijn troon verschynen ten einde geschoren en gedoopt te worden, maar dat ging à la mode de Paris, het scheermes was van een stuk van eenen hoepel van yzer in de welke tanden geveilt waren zoo als in een zaag, en de zeep was zamengesteld

van pik, teer, vet, zwartsel, en varken vuilnis, - Terwyl dat men bezig was iemand in te zepen, werd hem door [11] Neptunus gevraagd, waar zyt gij geboren, of hoe is u naam, of hoe oud zyt gij etc, en had deze de onvoorzichtigheid om Z[ijn] E[dele] hier op te antwoorden zoo nam de inzeper de gelegendheid waar, die geblinddoekte Suppliant, de zeep eens te laten proeven, en duwde hem de kwast in de mond; Oh! dit smaakte zóó lekker, zóó lekker, dat gij er Ul[ieden] geen voorbeeld van kunt maken, dan gelukkig was het zepen en dopen aftekopen.

Het was omstreeks 4 u[ur] dat wij allen onder zyne behandeling waren geweest waar op Z[ijn] Edele na ons goede reis gewenst te hebben weder van boord ging. Nu werd er van de lekkere Piek Wyn onder de Equipage rond gedeelt ten einde hun een vrolyken dag te bezorgen.

Onze reis ging tamelyk voorspoedig voort zonder iets aanmerkenswaardig tot den 10 November toen wij Smorgens een schip zagen; zette koers op hetzelfde, en toen wij het genaderd waren vond de Kommandant goed, er een sloep na toe te sturen om Papieren mede [te] geven naar Holland; de sloep terug gekomen zynde vernamen [wij] dat het voornoemde schip *Fannij* heette, de Kapt[ein] Rumon komende van t Eil[an]d Bourbon, hebbende 41 dagen reis en gaande naar Bordeaux. Wij vervolgden daarop onze reis en hadden verscheidene malen met zware buijen te worstelen, in een derzelves wij ons kluifhout verloren. Ook hadden wij een 70 tal zieken meest allen aan de *Dipcenteria* van de welke er slechts 4 op deze reis en 3 ter rede Montovideo leggende stierven.

Den 6 December kwamen wij voor Monte Video ten anker [12] en vonden ter rhede leggen een Portugeesch Eskader van kleine schepen en eene menigte Koopvaarders meestal onder de Engelsche en Amerikaansche vlag, echter waren er ook onder de Deensch en Hamburger vlag. Des anderen daags na onze aankomst salueerde wij t fort met 17 schoten en wierden met gelyk getal bedankt. Onze reis gezel de Pollux vertrok den 7 December naar Buonasairos om aldaar zyne Commissie van 't Hollandsche Gouvernement te gaan verrigten. De stad is op verscheidene heuvels gebouwd zoo dat de straten zeer slegt en ongelyk zyn, ook de huizen zyn over 't algemeen zeer bouwvallig en aan de zee kant ziet men noch de puin hopen van de laatste oorlog omstreeks 1½ jaar geleden, veroorzaakt.⁹ Men vindt hier 2 kerken van welke eene bij uitstekendheid net is, zij bevat ook verscheidene schone en groote schilderyen en spiegels in zich. -

Wat de politie der stad aanbetreft deze is bij uitstekendheid slegt of liever, is er niet, tot voorbeeld dient: dat zij onlangs alhier een Engelsch zee ofcier, uit 't koffij huis kommende, afgezet hebben, en onze 3de Chirurgijn uit de kommedie komende is het selv[d]e lot te beurt gevallen. De grootste oorzaak hier van is: dat het krygsvolk in geen 5 maanden gage genoten heeft. -

Men kan hier alle Europeesche waren bekomen, ook zeer smakelyke groenten, het vleesch is niet zoo goed als in holland maar daar en tegen ook veel goedkoper voor een Os à 500 l[i]b[ra] moest men maar 8 Spaansche matten betalen. -

[13] Men vindt hier wolven en tijgers welke soms in de stad komen, daar hunne verwoestingen maken, daar na de baai overzwemmen om meer agter de berg te komen, alwaar zy hun verblyf houden. Ik ben, dit niet wetende, agter genoemde berg geweest, vindende overal geraamtens van paarden karbouwen en schapen leggen hetgeen mij eenigsins opmerkzaam maakte, ook heb ik hier een soort van snippen, rotganzen en rygers gezien. Den 29 December ligte wij t anker en zeilde 10 myl de rivier la Plata op ten einde ons water ruim te vullen 't welk gemakkelyk geschiede daar men t water van buiten boord, met spoelpompen en brandspuit, pompte. Het vaarwater is hier zeer gevaarlyk t geen gemakkelyk daar uit is op te maken dat men voor een loods niet meer dan 500 \$ moet betalen het welk een redelyk sommetje is om in 3 dagen te verdienen; zij doen hier niets voor niet als men een dag aan de wal is, zyn er een mat of 6, 7 mede gemoeid, men zweert hier om zoo te zeggen bij matten, en deze Mat maakt toch 4 a 55 stuiver Hollandsch, maar wat zal men doen, daarom is men dan ook weer eene geruime tyd van alle Aarische genoegens verstoken, en er schiet niets voor den zeevarende over dan die Agrementen die men elkander aanboord aandoet en dit wordt, vooral op eene zoo lange

9 Een gebrek aan leiding, na het wegvallen van de Spaanse en Portugese koloniale overheersing in het eerste kwart van de negentiende eeuw, veroorzaakte instabiliteit in Zuid-Amerika. In 1823 verzette Groot-Brittannië zich, gesteund door de Verenigde Staten, tegen teruggave van Zuid-Amerikaanse gebieden aan Spanje, zoals op het Congres van Wenen was voorgesteld (Palmer en Colton, *A history of the modern world*, 674).

reis als deze, al zeer schielijk oude kost.

Den 29 December begonnen wij reeds ons ruim te vullen, den 30 [december] kregen wij 't vol en kwamen dienzelfden avond noch voor Monte Video ten anker, en vonden daar onze Confrater de Pollux welke gedurende onze afwezigheid was [14] aangekomen.

Als nu hadden wij de sprong door de ton voorhanden, namelyk om Kaap Horn naar Valparaiso.

Nu reeds eenige tyd aan de warmte gewoon, gaf ons het ruwe weer t geen wij op Kaap Horn te wagten hadden geen zeer aangenaam vooruitzicht doch wy zaten in de schuit en moesten dus mede varen.

Wij verlieten vergezeld van de Pollux de 7 Januarij 1825 de rhede van Monto Video.

Al weinig tyds naar het vertrek van genoemde plaats begonnen wij de verandering van klimaat gewaar te worden, dan gelukkig bleven de meeste der schepelingen gezond. Den 3 Februarij sneden wij de Meridiaan van Kaap Horn op 60° ZB. Het was hier alles behalven warm en de lakensche spullen kwamen hier weder op den draat, dewelke in de warme streken een poosje rust hadden genoten. Wij troffen het verder redelyk goed ofschoon de wind niet al te voordelig was: het ging dan wat meer, dan wat minder voordelig voort tot den 10 Febr[uarij] als wanneer de koelte hand over hand aanwakkerende zich eindelyk tot een storm verhief. Vreeslyk wierden wij dan op hemel hoge zeën geworpen dan in afgryselyke afgronden gedompelt, daar wij met 2 schepen waren en wij elkander bijna nimmer uit 't gezicht verloren hadden wij gelegendheid het van elkander te zien daar men zulks van het schip waar op men zich bevind nimmer zoo gewaar wordt; steeds vreesden wij voor elkander, dan, gelukkig stond het Fregat als ook het Corvet deze storm uit welk slegts 2 Etmalen duurde.

[15] Het weder bedaarde van liever lede en even zoo schielijk als wy de koude bespeurd hadden gevoelde wy ook van dag tot dag de warmte verme[er]deren.

Den 13 Februarij verloren wij de Pollux uit t gezicht welke *na* onze aankomst toe Valparaiso kwam aanzetten.

Den 27 van genoemde Maand kwamen wij in de Baai van Valparaiso ten anker, en vonden daar 2 Engelsche Fregatten [en] 1de Corvet [van] een Chiliaansch Eskader; buiten dit, koopvaarders van onderscheidene natien voornamentlyk Amerikanen en Chilianen. Een der Engelsche Fregatten moest naar *Otaheite* [om] de lijken van de Koning en Koningin, welke in Engeland overleden waren terug te brengen, het andere moest [naar] Cherillos op station.

Den 28 [februari] deden wij een salut van 15 schoten en wierden met gelyk getal bedankt, en dien zelfden middag kwam onze Confrater de Pollux hier ook ten anker.

De stad is grootendeels langs ['t s]trand doch ook een gedeelte op de bergen gebouwd zoo dat men hier maar ééne doch tevens goede geplaveide straat heeft. De Huizen zyn over 't algemeen zeer slegt doch daar zij kortelings geleden het spaansche juk afgesmeten hebbende, nu een beter vooruitzicht krijgen, zy nieuwe en goede huizen beginnen optebouwen. De oorzaak hier van, is ook, en wel grotendeels aan de grootte en menigvuldige aardbevingen toe te schrijven; eene zulke had kortelings de kerk in doen vallen.

Vele soldaten heb ik niet hier gezien doch de baai en stad worden door verscheidene forten beveiligd.

Men kan hier van alles op deze plaats bekomen doch moet het 3 en 4 dubbeld betalen.

[16] Hier is zeer veel handel want alles wat de binnenlanden in moet en voornamentlyk naar de Hoof[d]plaats *S[in]t Jago* komt hier aan en wordt met muilezels karavaansche wyze vervoerd.

De omstreken zijn zeer schoon, doch niet al te veilig, voor al zoo men bergen oprydt heeft men de schoonste gezichten, en de weg van *S[in]t Jago* een uur of 4 af te ryden is niet onplaisirig, dit heb ik bij ondervinding.

Onze victualij was hier ter rhede leggende reeds mooi op zoo dat wij voor onze reis te vervolgen om eten moesten denken, wij kregen, beschuit, zoutvleesch, spek, boter, ryst, bruine bonen en Arak van een Hier leggend Amerikaansch driemast schip aanboord. Ons water ruim gevuld hebbende en t tuig het welk zeer veel geleden had, nagezien zynde verlieten wij den 21ste Maart de Baai van *Valparaiso*. Destinatie hebbende naar Lima konden wij echter niet voor deze plaats ten anker komen uithoofde dat *Caillo* (een nabij, de rhede van Lima, gelegen fort) door de patriotten geblokkeerd was.

Woensdag den 31sten Maart lieten wij t anker vallen voor het dorp *Chirillos* en vonden daar leggen een Eng[els] Ligne schip *the Cambridge*, een d° fregat *the britton* en fransche fregat *La Marie Therèze*, een d° Corvet en Schoener, een Amerikaansch Korvet en schoener, ook lagen er verscheidene Koopvaarders mee[s]t onder de Amerikaansche en Engelsche Vlag varende.

Het Dorp Cherillos is op de klippen gebouwd en zeer onregelmatig zoo dat men er geen straten vind

de Huizen zyn klein en bij uitstekendheid slegt. Men heeft dicht bij de markt een kerk doch er valt niets van te zeggen.

De rhede is zeer visrijk; op eene morgen vongen wij niet alhier [17] voor de hele Equipage overvloed genoeg maar zoo veel dat men er eenige honderden van inzoutten en droogde om in zee te gebruiken. Het was een soort van Makreel dat wij vongen.

Het fort Caillo nabij Lima, de hoofdstad van dit gedeelte van Amerika, was even zoo als in de revolutie van ons Vaderland Naarden; de Eenige plaats welke zich noch onder de oude Spaansche regering bevond en zich niet aan de Patriotten of Insurgenten wilde overgeven. Hardnekkig was dagelyks het gevecht van weerszyden, zoo wel de Kommandant van Caillo, *Rodril*, als de door alle Amerikanen zoo zeer geachte *Bolivar*¹⁰, deden elk op zyn beurt hun best hunne dapperheid en onwankelbaarheid aan den dag te leggen. Getrouwheid aan den eens aan Spanje gedane eed, van de eene kant, en onverschrokkenheid en beproefde dapperheid aan den anderen kant, deed hun al het mogelyke verrichtten, elkander in hunne ondernemingen te benadelen.

Daar er verscheidene van ons over land naar Lima zyn geweest, waar toe men slechts 3 u[ur] behoeft te reizen, en onderanderen ook onze *Overste*; ging deze een visite aan *Bolivart* maken, toen hij binnen kwam zat hij in een redelyk gemeubleert vertrek op een sofa regt tegen over het ten voete uitgeschilderde portrait van Napoleon met welke hy, wat de eerste roemruchtige Periode zyns leven aanbetreft veel overeenkomst heeft, echter zoo het te hopen is met een veel edeler doel handelende Bolivart zelf kon niet nalaten de stand vastigheid [18] en trouw van Rodril te bewonderen en zyde op zyn woord van eer van gaarne hem te willen te accorderen dat, hij met al zyne goederen met alle militaire honneurs naar Spanje kon vertrekken, echter onder beding dat hem de vesting zonder slag of stoot was overgegeven, dan dat hij twijfelde of Rodril deze gunst wel zoude willen aan nemen, maar dat hem integendeel waarschyntlyker voor kwam, als ook meer overeenkomstig zyn karakter, hij het zoo lang mogelyk staande zoude houden en als dan met het fort in de lucht springen.

Lima is naar het zeggen een met publieke gebouwen, kerken en winkels zeer ryk voorziene stad dan het is hier ook al weer peper duur. Van al het nodige voorzien en zeil klaar zynde ligte wij den 10^{den} April het anker met voor nemen zoo 't voorspoedig ging regelregt naar Amboina te stevenen zonder eenige ander plaats aan te doen; dan nu een week of 4 in zee geweest te zyn maakte de kommandant van de Pollux de aanmerking, de voorraad van t water hetzelfde mogelyk noodzakelyk zoude maken het een of ander Eil[an]d in de Zuid Zee aan te doen tot welk einde dan t Eil[an]d *Nukahiwa* werd vast gesteld. Zonder iets aanmerkingswaardig ging de reis voort tot den 13 Mei toen wy het Ooste[lij]ke Eil[an]d van de Wassingtons groep, t Eil[an]d *Domenica* zagen, en des anderen daags avond zagen wij t Eil[an]d *Nu[21]¹¹kahiwa*, doch kwamen eerst Zondag den 15 Mei 1825 in de baai Anna Maria ten anker.

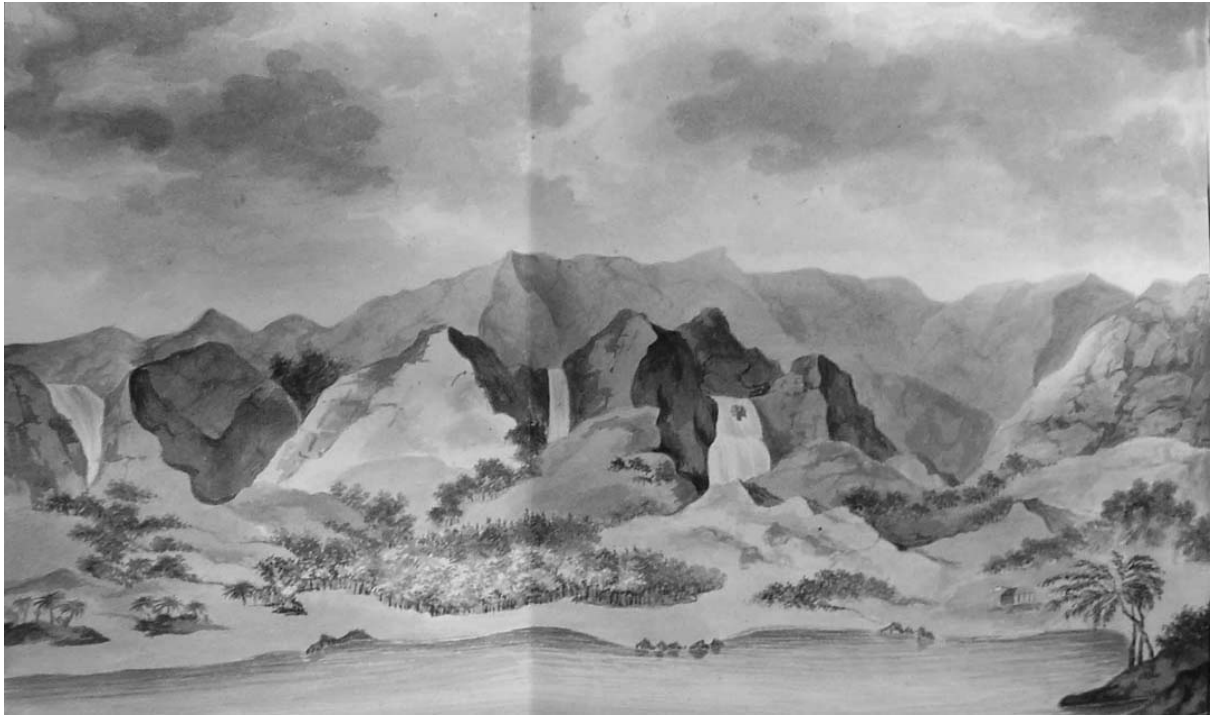
Al dadelyk na het ten anker komen verwagteden wy zoo als de H[ee]r Krusenstern¹², in zyne reize rond om de Wereld zegt; de aankomst der inboorlingen; dan er lieten zich slechts eenige weinigen op het strand zien welke met pieken schenen gewapend te zyn. Wij praaide elkander toe de witte vlag aan de voor top te heissen daar wy er een van dezelfde Coleur op een der aanzienlykste huizen of liever minst kleine onder de kleinen zagen wapperen, het welk verrigt zijnde, er dan ook dadelyk meerdere inboorlingen voor den dag kwamen, waar onder een welke wy zien konden dat een jas aan had en eenen st[r]ooyen hoed met breede rand op had, vergezeld door eene gehele troep naakte supplianten.

Na dat deze de beide schepen eenige tyd in ogeschouw genomen had, zagen wij de troep van tyd tot tyd vermeerderen en eindelyk een groot gedeelte te water gaan. Hoe langer hoe nader komende begrepen wij dat hunne wil was bij ons aan boord te komen, en er was dus om zoo te zeggen geen oude vrouw op haar spinnewiel; maar ieder een op dek. Er kwamen dan ook werkelyk eenige inboorlingen op zyde van welke er een stuk of vier dadelyk over kwamen en niet weinig in hun schik schenen te zyn wy hun vriendlyk ontvingen en behandelde; de overigen volgden daarop zeer schielyk;

10 In 1821 zegevierden de republikeinen onder leiding van Simón Bolívar, een Venezolaan van geboorte, over de Spanjaarden.

11 Pagina 19 is blanco. Pagina 20 is ill, z-w aquarel berglandschap 22x37,5 cm..

12 Adam J. Krusenstern (1770-1846) beschreef zijn wetenschappelijke reizen om de wereld, die in vier delen werden gepubliceerd.

[21¹³] Zwart-wit aquarel. Uitgeklapt, hoogte 22 cm, breedte 38 cm.

het was maar *motakie motakie* voor; en *motakie motakie* na (mooie). De stuk[k]en en geweren ziende riepen zij poe! poe! en maakte daar vele gebaarden [22] bij als ook zeide zij matti matti t welk dood betekent, toen wij of liever de Eerste Ofcier hun de hane toe reikte sprongen zij op van blydschap en riepen niets anders als *motakie*. Weldra kwamen zoo als de voornoemde schryver zegt een aantal jonge dames aan boord welke des smorgens op zyn best van boord te krygen waren, doch deze moeten in schoonheid aanvalligheid etc veel hebben afgenomen sedert dat de heer Krusenstern hier geweest. De mannen bleven tot zons ondergang aan boord, dan hoe verwonderd stonden zij op het horen van onze Muziek na de Parade met Zons ondergang; Zij bekeken vooral de turksche trom van alle kanten en waren zelfs in den beginne er 'eenigsints bang voor.

Toen het musiek gedaan was verklaarde de wagt hebbende ofcier (op Voorbeeld van de meer voornoemde schryver de H[ee]r Krusenstern) het schip *taboe* (heilig) waarop zij na het neerhalen der witte vlag het schip verlieten.

Het kruid was hier niet alleen niet onbekend maar de Inlanders waren er zelfs op verzot, zoo dat men er alles voor krygen kon wat er te krygen was. Voor 4 à 5 geweer patronen kon men een varken inruilen en voor een paar geweer kogels was zelfs de eerste vrouw des Konings vijl: kuisheid is hier geheel onbekend.

[23] *Tekening in kleur. Hoogte 22 cm, breedte 14 cm.*

Den 17 Mei gingen de beide 150

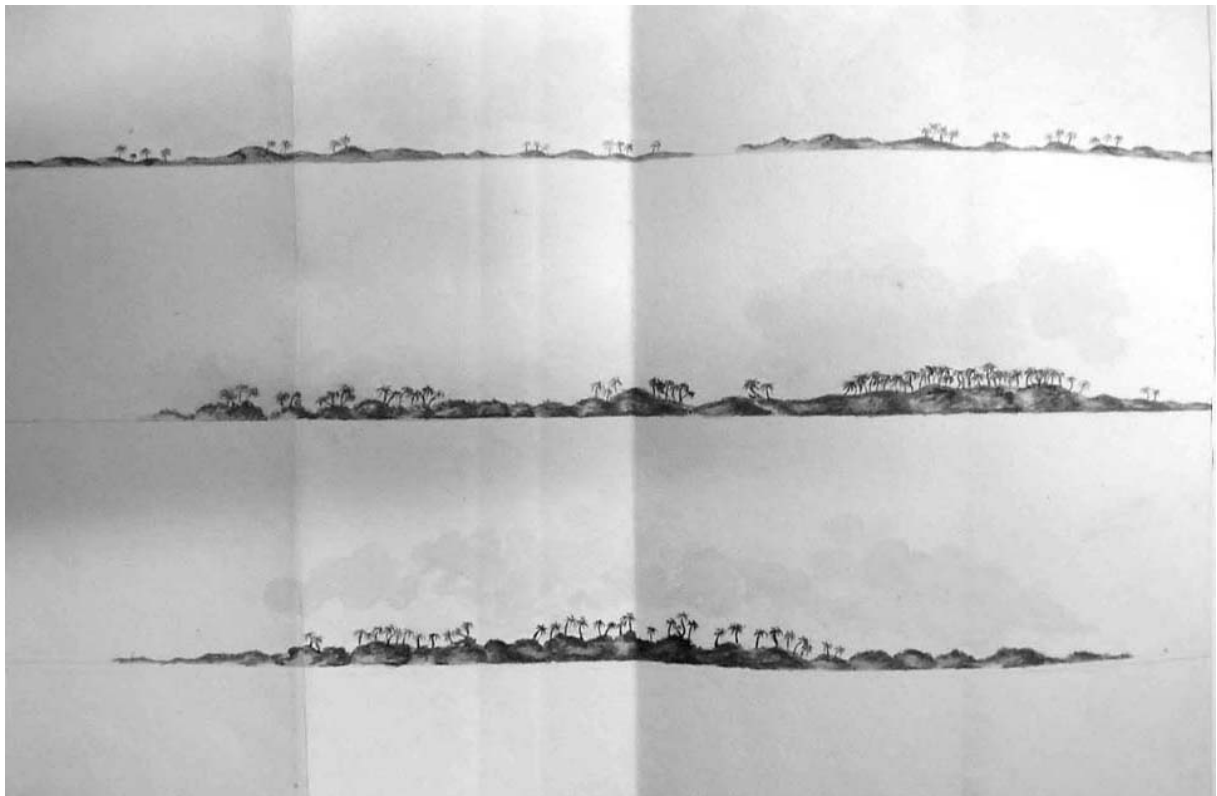
Etats Majors met gewa[25¹⁴]pende Chaloupen vergezeld van een gewapend detachement Mariniers en Matrozen als ook door ons groot krijgsmuziek, met alle militaire honneurs; naar de wal om eene visite aan den koning afteleggen en hem in belang over te halen, doch dezelve was, reeds eenige tyd geleden gestorven, en de tegenwoordige koning was noch geen 2 jaren oud; wij deden hier eenige manoeuvres en vuurde 3 maal met de geweren, tot groot genoegen der hier vergaderde Eilanders.

De Voortbrengselen van het om deze baai gelegene Land zyn: kokorsnoten broodvruchten, papaijers, pisangs en onderscheidene soorten van zoo zy goed gestoofd zyn, zeer smakelyke groentens ook vind men hier een overvloed varkens en eenige kippen.

Hadden de verschillende vreemde dingen op deze en gene plaats onze verwondering opgewekt nergens klom dezelve tot eene zoo grootte hoogte als hier.

Wij hebben, eenige hunner oor, hoofd en hals cieraaden, pieken, knodsen, gevlogten met haar van hunne in den stryd overwonnen vyanden, welke zij ook met smaak op eeten, krygshoorns, slingers, stelten, enz. ingeruild en zoo God geve ik een maal het geluk moge hebben in myn Vader Land terug te komen hoop ik U allen die fraaijgheden of nesten (zoo als men die noemen wil) Ul[ieden] eens te laten zien.

Met kippen zyn zij niet zeer gul en vooral niet met hanen want deze zyn bij hun in grootte waarde [26] versierende hiermede de ourangs Brunies of Voorvegters hunne hoofden; dit is een bosch veren van meer dan 3 voeten in den omtrek en ruim $\frac{1}{2}$ V[oe]lt dikte. Hoe gering wij ook die dingen achtten welke wij hun in ruiling gaven waren dezelve echter bij hun in grootte waarde; Ja zelfs veroorzaakte het aankomen van schepen hun meest altyd oorlog met de *Tijpen* een naburig Volk komende die dan bij nacht of ontyde [hen] overvallen om de van de schepen ingeruilde dingen te stelen en als dan is t gevecht aan weers zyde bloeddorstig.

[28¹⁵] *Aquarellen in kleur. Uitgekapt, hoogte 22 cm, breedte 34 cm.*

14 Pagina 24 is blanco.

15 Pagina 27 is blanco.

Losliggende tekening.

Aantekening op de achterzijde: Een inwoner van Noahiwa Stille Zuidzee; op stelten de kleine stroomen door en overlopende Zwart-wit Potloodtekening. Hoogte 10,5 cm, breedte 7 cm.

Toen wij de baai verlieten waren er eenige vrouwen of vaartuigen in t gezicht welke waarschyntlyk ons vertrek afwagte om dan een aanval op hun te doen.

Wij hadden hier gelegenheid noch al een en ander van dit Eil[an]d en deszelfs bewoners te vernemen, daar die man met die jas en strooyen hoed welke wij den eersten dag gezien hadden, en welke wij zeer nieuwsgierig waren te weten wien hij was, den anderen dag by ons aan boord kwam en tot ons groot genoeg redelyk gebroken Engelsch sprak. Deze man was een Otaheiter van geboorte had eenige tyd in Noord Amerika geweest en was daar na op zyn eigen verzoek door een Engelsch schip op het Eiland gebragt, zeer waarschyntlyk ten faveure van de Engelsche en Amerikaansche Zuid Zee visschers.

De Gewoonte om ten teken van vriendschap van naam te verwisselen is ook hier in zwang, met eenige der voornaamste opperhoofden heeft dit ook bij ons aanboord plaats [29] gehad. Er waren er twee welke dagelyks aan boord kwamen meer dan eens by onze ofcieren gegeten hebben, dan dat was grappig om te zien, de handigheid waarmede zij dit verrigte loopt ieder een in 't oog; een was er toch welke met vork en mes redelyk wist om te gaan.

De mannen zyn veel coquetter dan de vrouwen ook zyn de laatsten hier weinig in aanzien en buiten alle vergaderingen gesloten.

De H[ee]r Beekel aan een der opperhoofden 1 l[i]b[ra] tabak en een puinstenen pypen gegeven hebbende stak hij in elk zyner oorgaten eene derzelver, en liep daar niet weinig trotsch mede over t dek.

Dan het wordt tyd ik van dit Eil[an]d afstap en de reis ga vervolgen.

Den 26 Mei verlieten wij de Baai Anna Maria en vervorderde onze reis, met meerdere en mindere koelte, ook somtyds stil, doch steeds goed weer; door de Stille Zuid Zee naar de Oost Indien, tot den 14 Junij; toen de Pollux ons sein deed met het aanbreken van den dag, *Landvooruit*, hetwelk wij dan ook dadelyk zagen.

losliggende tekening met onderschrift:

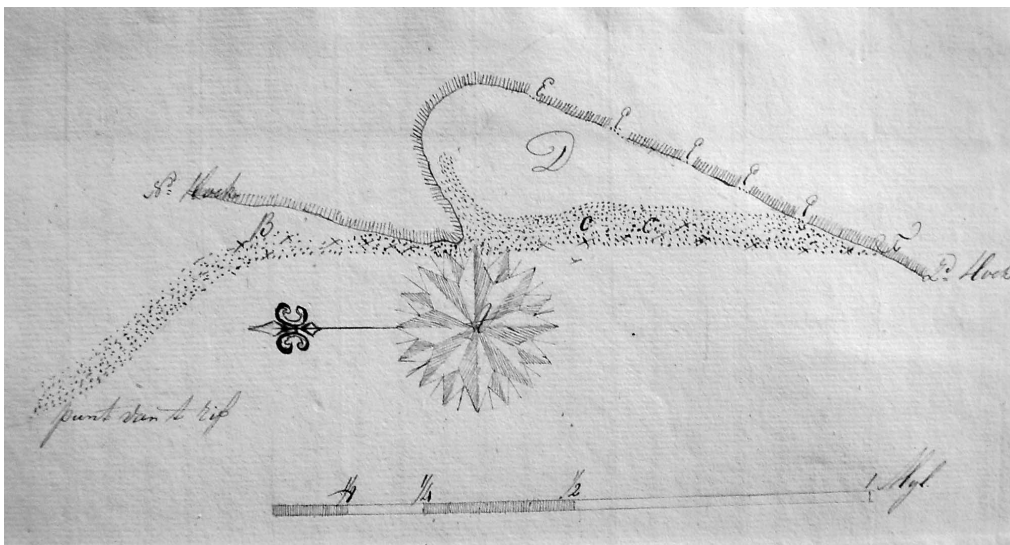
Stelt van Noahiwa die aan een stok of Bamboe word gebonden. Stillezuidzee.

Zwart-wit potloodtekening. Hoogte 25 cm, breedte 21,5 cm.

Daar wij verscheidene kaarten aan boord hadden werden dezelve allen nagezien, dan, op gene derzelves werdt op deze breedte en Lengte waar wij waren Land gevonden; zoo dat wij dit regt vermeenden voor een ontdekking te moeten houden. Ten 10 u[ur] het Eil[an]d genaderd zynde, bespeurde wij, hetzelfde bewoond was en ten 12 u[ur] stuurde de beide schepen er eene gewapende chaloup naar toe ten einde hetzelfde van nabij te zien en zoo mogelyk aan de wal te gaan, uit hoofde der branding was het onmogelyk aan land te komen.

[30] Ten 4 u[ur] de chaloup terug gekomen zynde melde de Commandant van dezelve, de L[uitenan]t 1 Cl[asse] J:P: Muller, er het volgende van:

“Het schip ten 12 uren verlaten hebbende roeide wij naar het naaste land, bezuiden een rif het welk zich van de N[oor]d hoek van t Eiland om de NW strekte waarop eene felle branding stond en op t midden droog was. Het land genaderd zynde loodde wij doch vonden met een lyn van 12 V[ade]m geen grond, een weinig nader zynde zagen wij echter door het heldere water onderscheidenlyk den grond bestaande uit ongelyke koraal klippen en loodde op $2\frac{1}{2}$ kabellengte (ruim 60 V[ade]m) $5\frac{1}{2}$ V[ade]m; wij naderde daar op noch iets en hadden spoedig met de chaloups haak uit te steken $1\frac{1}{2}$ V[ade]m water, ontwaarde toen dat er hier en daar brokken koraal klippen boven water uitstaken. Ook zagen wij eene menigte visch onder de chaloup door zwemmen. Wij vereenigde ons met de chaloup van de Pollux het NW rif naderende waarop zich alle de Eilanders, ten getalle van ongeveer 300 zoo mannen als vrouwen, schenen vereenigt te hebben, en welk ons door gebaarden aan wal schenen te lokken, waartoe wij echter niet besloten maar eerst eenige hunner in of bij de chaloup wilde hebben, gebruikende hiertoe eenige woorden welke wij op Nukahiwa gehoord hadden doch zij schenen deze niet te verstaan, dan door het toewerpen van eenige scheeps beschuit gelukte het ons hun stout te maken en sommigen kwamen met een soort van gezang naar ons toe zwemmen terwyl een ander ge [33¹⁶] deelte, als aanschouwers, op het rif bleef staan. -

[31] *Positietekening van de baai met daaronder de aantekeningen:*

Aanmerkingen

A plaats der chaloup alwaar de volgende peilingen zyn genomen: de Z[ui]d L $Z\frac{1}{2}O\frac{3}{4}$ myl, de naaste L Ot $N\frac{1}{8}$ myl, de N[oor]d L NNO $\frac{1}{2}$ myl, de punt van 't rif NL N[oor]d $\frac{3}{4}$ myl. **B** de plaats op 't rif alwaar zich de Eilanders hadden vereenigd. **C**¹⁷ Vereenigings rif waarover zich de Eilanders na de Z[ui]d Punt van 't Eiland begaven. **D**. Vlak water of meer tusschen dat vereenigings rif en de kleine Eil[ande]n **E** Openingen tusschen de Eilandtjes alwaar wy tusschen door de branding der Oostzyde

16 Pagina 32 is blanco.

17 Er staat: C.C.

meende te bespeuren **F** Plaats voor hun Camping

Die gene welke zich in 't water hadden begeven, zwommen rond en op zyde van de chaloup en wy ruilde met hun eenige jonge kokorsnoten bylen en zagen van hunne inventie voor beschuit, doeken enz. Zy schenen byzonder te vreden te zyn met twee harpoenen welke wij hun gaven. Welke moeite wy ook aan wende, konde wy gene der Eilanders van hunne taal verstaan waardoor onze moeite om eenige opheldering omtrent dit Eiland van hun te bekomen te vergeefs was. In den handel schenen zy zeer wantrouwend en de goede trouw geheel ter zyde hebben gelegd. Stelende alles wat zy onder hun bereik konden krygen doende eenigen zelfs moeite de Chaloup naar de wal te boegseren. Hunne wapens schenen ons toe alleen uit een lang zwaard en houten piek te bestaan welke sommigen al zwemmende bij zich hielden doch niet wilde verruilen. Eenigen tijd de ruilhandel met hun gedreven hebbende besloten wij hun het gebruik onzer geweren te doen zien en deden daarop eenige schoten waarop zy allen zonder groot misbaar of geschreeuw te maken de chaloup verlieten en zich bij hunne makkers op het rif voegden.

Onder diegene welke wij gezien hebben vermeende wij twederlij soorten van menschen te ontdekken hebbende eenige kroes anderen glad lang haar, er bevonden [34] zich verscheidene oude Liederen onder hen doch allen waren robust en groot van gestalte. Wij roeide vervolgens meer zuidwaards om te zien of er passage ergens tusschen door was en bragten de hoek van t naaste land in t O[oos]tN van de plaats waar wij ons met de chaloup bevonden, zagen toen dat het land met een bogt om de Oost lopende aan het verste of zuidelykste land vereenigd was doch tevens dat dit Zuidelykste gedeelte uit 5 of 6 kleine Eilandjes bestond waartusschen door wij meende de branding van de Oostzyde van t Eil[an]d te zien, terwyl zy allen met reven aan elkander waren gehegt. Hier leggende zagen wij een rif waar op eenige branding stond en op t midden droog was, de hoek in t O[oos]tN met het Zuidelykste gedeelte van de Eilanden vereenigde, en zagen over dit rif heen een soort van vlak of stilstaand meer. - Ons gereed makende weder na boord te gaan begaf zich de gehele troep van de Noord over het vereenigings rif naar de Z[ui]d hoek van 't Eiland alwaar [zich] hunne hutten of hun Campong bevond. Op dit gedeelte van t Eiland welke wij gezien hebben hadden wy geen Cannoo's of vaartuigen ontdekt.

Dit Eiland werdt bepaald te leggen op 7° 9° ZB en 177° 28° Lengte b[e]o[osten] de meridiaan van Greenwich.

Dien zelfden middag kwam de kommandant van de Pollux bij ons aan boord ten einde het een en ander met onze Commandant te spreken, waar op hij dit gedaan hebbende weder van boord vertrok.

Ten 4.30 namen wij na het heissen der Vlag en [35] wimpel en het doen van een salut van 7 schoten, in naam van Z[ij]ne M[ajesteit] Koning der Nederlanden, bezitting van dit Eiland het zelve den naam gevende van *Nieuw Nederland*. Wy feliciteerde elkander daarop met een driewerf Hoera. Terwyl er daarna een *Extra oorlam* aan de Equipage werd uitgedeelt.

Wy vervolgden daarop onze reis en lieten den 2 Augustus 8.25 het anker in de Baai van Amboina vallen het geen allen zeer welkom was daar het by ons, tot de nodigste behoefkens toe, mooi naar het einde begon te lopen zoo dat wij zelfs indien de stilte langer had aangehouden grootte kans gehad hadden, aan alles gebrek te lyden, ook kwam hier noch bij de groote menigte welke aan het schoorbuik onderhevig waren.

In de baai lagen 3 kust vaarders, onder de Hollandsche Vlag, een van dezelve vertrok des avonds van onze aankomst.

De stad is van redelyke goede gebouwde huizen voorzien, doch de Chinesche en voor al de Maleische kampen zyn zeer armoedig en vuil. Aan de water kant heeft men een redelyk groot en sterk fort doch in het welk nu maar 500 soldaten waren, de overigen waren naar Macasser vervoerd wegens de daar ontstaande onlusten.

Buiten het Vort heeft men zeer schoone wandelwegen als naar *Batogaatja*, naar de klapper tuinen enz enz. Batogaatja is het Verblyf en eigendom van Z[ij]ne Ex[cellentie] de Heer *Marcus* Gouverneur der Molukken, doch deze was juist op zyne reis door de genoemde Eilanden - Zyne Exellentie heeft hier 2 zeer frisse Baden van de wel[36]ke ik 's morgens dikwyls gebruik maakte, gedurende die tyd dat ik bij Neef H. Cornets de Groot, Assistent Resident van Amboina, logeerde. Deze was hier, kort voor onze aankomst van Java gearriveerd en logeerde ten huize van de H[ee]r *Morees* Resident en fungerend Gouverneur, welke ons met de mogelykste vriendelykheid en gastvryheid ontving.

Men kan hier zoo te zeggen geen groenten bekomen zelfs geen aardappelen men moet zich met obies en jamjam vergenoegen. De H[ee]r Morees had dagelyks Dinées aan zyn huis, en niet tegenstaande ik er dikwyls bij tegenwoordig geweest ben heb ik er maar eens een soort van wortels en maar 2 maal aardappelen zien opdissen, dat toch wel een bewys is, dunkt mij dat zij niet te krijgen zyn. Het rundvleesch is hier zeer schaars en wordt alle van Ternate, Bande enz alhier aangevoerd, daar het hier niet voorteelt. Ook de schapen, ganzen kalkoenen eenden, kippen enz zyn zeer schaars want daar dikwyls eene grootte sterfte onder.

Den 17 Augustus kwam de Gouverneur ad interim de Heer Morees met de voornaamste van Amboina bij ons aan boord, ligte daarop t anker en zeilde de baai uit, onder weg dwars tegen over de klappertuinen ging Z[ijn] Edele van boord en wierd door ons met 13 schoten vaarwel gezegd.

Niet tegenstaande de schaarsheid van alles kreeg de Equipage dagelyks versch vleesch en soep-groentens zoodat de schoorbuik weldra verdween.

De wind ons redelyk voordelig waren wij ten 1 u[ur] reeds de baai uit en zette koers naar *Java*.

[37] Op den middag van den 29 Augustus zagen wij de Javaansche kust en kwamen 's avonds te 7 u[ur] 30 voor Oudjone Panca ten anker, want verder mag men niet gaan zonder Loods.

Ten anker leggende passeerde ons een schip, het welk van de Oost kwam en de Hollandsche vlag voerde, wij deden een scherp schot tot sein dat hetzelfde bij zoude drayen, vernamen als toen dat hetzelfde van Macasser kwam, hebbende de Generaal van Geen als passagier aan boord. Om 10 u[ur] stuurde Z[ijne] Ex[ellentie] deszelfs zoon en adjudant bij ons aan boord, welke ons berichte dat de Expeditie op Macasser was afgelopen, en wij, ten koste van veel bloed overwinnaars waren.

Des anderdaags 's morgens te 9 uren kregen wij een Loods aan boord welke ons des avonds te 7 u[ur] op de rede van Sourabaija bragt.

Hier ter rede lagen Z[ijne] M[ajesteits] Fregat Euredius en Korvet Dolphijn het koloniale Fregat en Wachtschip Dageraad benevens verscheidene Koopvaarders.

Daags na onze aankomst kwam de resident van Sourabaija, de Heer Bezier, bij ons aanboord, welke bij zijn vertrek met 15 schoten gesalueerd wierd. Zyn Edele had de goedheid diezelfde dag eenige verversingen voor de Equipage, bestaande uit 2 beesten en eenige groentens, en het een en ander in 't byzonder voor 't Etat Major, ten geschenke aanboord te sturen.

De zieken gingen terstond naar 't Hospitaal en de Equipage kreeg gedurende de tyd die wij [er] lagen dagelyks verversing, voor het overige gebeurde er niet veel aanmerkings waardig hier op de rede voort.

[38] Den 5 September kregen wij order van Z[ijne] Ex[ellentie] de Schout bij nacht om zoo spoedig mogelyk naar Samarang te vertrekken. Wij namen daarop voor 3 maanden victualij en water in, en kregen eenige amunitie aan boord ten einde op Samarang aan Generaal van Geen afte geven. -

Den 6de September verlieten wij de rede van Sourabaija vergezeld van een Loods, welke ons 's avonds toen wij buiten waren weder verliet. Onder het uitzeilen kwamen wij verscheidene schepen tegen waaronder Z[ijne] M[ajesteits] Corvet Komeet en Kolonie Korvet Anna Powlona was, beide van Macassar komende.

Den 8 September smiddags om ½ 3 u[ur] gingen¹⁸ wij op de rede van Samarang ten anker, alwaar wij Z[ijne] M[ajesteits] Fregat Javaan vonden leggen, en noch eenige koopva[a]rdischepen.

Terstond na onze aankomst kwam een Chaloup van genoemde Fregat aanboord welke ons geensints eene goede tijding van de onlusten mede deelde, bestaande hierin dat zij tot op ½ uur buiten Samarang waren doorgedrongen, en dat 50 Manschappen Samarang welke den 5de laatst leden van de Javaan waren gedebatteerd er noch 17 overwaren, de overigen waren in de handen der vyanden gevallen en op eene zeer onmenschelyke wyze om 't leven waren gebragt. Dat de muitelingen welke in de omtrek van Samarang lagen tusschen 15 en 20 Duizend geschat wierden.

Dit alles was inderdaad een schoon voor uit zicht voor ons en de Pollux, welke tegelyk met ons hier na toe was [ge]komen, daar wij ook order hadden van te debarkeren.

18 Er staat: lieten.

[¹⁹] Zwart-wit potloodtekening. Hoogte 12,5 cm, breedte 9,7 cm.

[39] Die zelfde middag ging de 2 L[uitenan]t van Braam Hoekgeest naar de wal ten einde onze komst aan de Resident te melden.

De chaloup savonds te 10 uren terug aan boord komende kregen wij nog slechter tijding; de Generaal van Geen en de Resident Domis verzochten ons om zoo spoedig mogelyk zoo veel volk als wij slechts eenigsints missen konde aan de wal de debarqueren, daar de oud Regent van Samarang wiens eene zoon reeds bij de vijand was overgelopen, van sints was Samarang dienzelfden nacht ver[r]adelyk te overvallen, en dat zoo zij hem dien avond niet in hunne handen konde krijgen, Samarang met deszelfs inwoners zonder twijfel een prooi der vlammen en een bloedbad zoude worden. - Dan! ... gelukkig kreeg men hem als ook zyn 2de zoon de Oud Regent van Lassum.

Des anderen daags morgen[s] debarqueerde van ons 107 en van Z[ijne] M[ajesteits] Korvet Pollux 67 manschappen en wierden onder Kom[m]ando van generaal van Geen gesteld.

Even na dat ons volk van boord was kwamen onze gentjes²⁰ er aan. - De Heer Blomenstein Haven meester van Samarang en de Groot Majoor bragten ons Adi Putti Voro A de Mongolo, oud regent van Samarang, als staatsgevangen bij ons aanboord, en deszelfs zoon, Oud Regent van Lassum op de Pollux. Veertien dagen na het debarquement van onze troepen [40] lagen er reeds verscheidene van in 't hospitaal en de 1ste Luitenant van Royen en 2de Luitenant Guichart overleden aan de gevolgen der vermoeinissen, in dit zoo ongezonde klimaat.

Den 20 September kwam Z[ijne] M[ajesteits] Korvet Komeet op de reede doch vertrok des anderen daags weder naar Japara om daar eenige staats gevangenen in te schepen.

Den 23ste kwam hetzelfde terug met 53 gevangene welke het burgerregt had.

Op de reede verloren wij ook noch 6 manschappen nu allen aan de Cholera Morbus. -

Ons Detachement het welk in 't begin altyd bij elkaar gebleven was, wierd naderhand gescheiden, één gedeelte bleef te Prowodadie, 39 paal binnenlandsch van Samarang en het andere trok naar Rembang en in 't Mudivensche.

19 Tussen de pagina's 38 en 39 is een kleiner formaat blad ingebonden met de tekening.

20 Gent: mannetjes gans.

*Losliggende tekening met op de achterzijde de aantekening: Een Javaan
Zwart-wit potloodtekening. Hoogte 15,5 cm, breedte 11 cm.*

Den 29 October kwam het gedeelte, dat te Prowodadie gebleven was, terug aan boord.

Gedurende wy hier ter rede lagen gebeurde er niets aanmerkenswaardig aanboord, nu en dan kregen wij tyding van ons Detachement, doch deze behelsden altyd, dat er eenigen gestorven waren, dat zij groot gebrek moesten lyden en veel zieken hadden.

Den 8 November vertrok Z[ijne] M[ajesteits] Fregat Javaan van de Rede naar Sourabaija, met het welk wij noch 17 man van onze Equipage mede gaven om op Soura[41]baai te debarqueren en ons detachement te versterken.

Den 23 December vertrok de Pollux ook naar Sourabaai om te timmeren en bij deze gelegendheid kregen wij de Oud Regent Lassum, welke op de Pollux gezeten had, bij ons aanboord in bewaring. -

Nu waren wij het eenigste oorlogschip het welk op de Rede van Samarang bleef leggen en verlangde dus sterk om dezelve te mogen verlaten en naar Sourabaija te gaan timmeren.

Den 26 Januarij 1826 kreeg de Kolonel een bedank brief van Zyne Excellentie de generaal van Geen voor het gebruik van Z[ijn] E[dele]s schip en manschappen aan de wal en dat Z[ijn] E[dele] dezelve naar Sourabaya zou zenden.

Nu werd er geen ogenblik gewagt om alles in gereedheid te brengen ten einde Zee te kunnen kiezen.

Met dit alles gereed zynde verlieten [wij] op den 1sten Februarij de rede Samarang en kwamen den 4^{den} Februarij voor Sourabaya ten anker, en vonden daar Z[ijne] M[ajesteits] Fregat Javaan, Korvetten Komeet, Pollux, Koloniaale Fregat en Wachtschip Dageraad, Korvet Anna Powlona Schoener Kaster Pollux en Iris.

In de middag onzer aankomst alhier kwam de L[uitenan]t 2 Kl[asse] W.C. Singedonck en Adelborst 1ste kl[asse] H. Velsberg met 17 onzer gedetacheerde matrozen aanboord. Hoe uitgeteerd zy er uit zagen is niet te beschryven allen had[den] ruim 4 Maanden aan de rode loop geleden.

[42] Den 5 Februarij kregen wij weder 16 aanboord gedeeltelyk uit 't hospitaal gedeeltelyk van 't Nederlandsche depôt als mede de 17 Matrozen welke met Javaan mede waren gegaan.

Op de rede gekomen zynde begonnen wy terstond het schip aftetuigen en stuurde alles naar de Werf, maakte het geheele schip leeg en schoon, ten einde het te kunnen inspecteren, of Mietje²¹ de terugreis naar Holland kon doen zoo ja, zoo neen. -

Den 24 Februarij met dit alles gereed zynde kwam de genoemde Commissie aanboord zij bestond uit eenige hoofdcieren, baas timmerlieden, smits, en de Constructeur van de werf alhier. Het schip werd in eene zeer goede staat bevonden, wel is waar was het Zwaard gebroken, maar het belette echter niet, dat de terug reis naar Holland, na eene kleine reparatie, zeer goed door hetzelfde onder nomen zou worden. Dat Rapport aan Zyne Excellentie de Schout bij Nacht gestuurd zynde kregen wij [order], om ons spoedig mogelyk in gereedheid te brengen om te kunnen repatriëren. Dit was eene tijding die elk onzer verlangde maar gene verwachtde dezelve, wegens de onlusten welke noch geensints geëindigd waren.

Maandag den 27 Februarij gingen onze beide Staatsgevangenen op het Koloniale Wachtschip Dage-raad, over, en gaven eenige onzer mariniers mede om hen op te passen.

[43] Den 4 Maart ging ik naar het Hospitaal te Sourabaya wegens eene zeer zware ylende koorts.²²

Den 7 Maart vertrok Z[ijne] M[ajesteits] Fregat Javaan en den volgende dag Z[ijne] M[ajesteits] Korvet Komeet van de Rede, beide naar Batavia en vervolgens, naar Holland.

Den 15de en de 2 daarop volgende dagen gingen Z[ijne] M[ajesteits] Korvet Pollux Koloniale Korvetten Anna Powlona en Zwaluw, Koloniale Schoener Castor en Iris naar zee, allen om op de zee rovers te kruissen welke zoo veele onheilen op de kusten van Java en omleggende eilanden te weeg bragten.

Den 1 Mei kwam ik weder uit het hospitaal, wel hersteld maar noch zoo zwak dat ik naauwelyks kon lopen, en ging om myne krachten te herwinnen, bij de Resident van Grisse A.D. Cornets de Groot, aan wien ik geparenteerd was, logeren doch moest ten 15 reeds terug aanboord komen daar onze zeilorder gekomen was.

Wy kregen de familie Bogaerds en van Leeuwen als Passagiers naar Batavia aan boord.

Den 17 Mei verlieten wij de rhede; om Batavia te bezoeken alwaar wij zonder iets aan tekenings waardig den 28 Mei ten anker kwamen, salueerende met 13 schoten en werden met 7 bedankt.

Nog zeer zwak zynde, en de gelegendheid hebbende om aan de wal te kunnen logeren, liet ik deze niet voor bij gaan maar ging bij M[eneer en] M[evrouw] Thorbecke den 20 een bezoek afleggen. Gedurende de tyd dat ik bij deze logeerde had ik de gelegendheid eenige myner familie en kennissen, welke buiten [44] Batavia woonden te bezoeken en kennis te maken.

Den 27 Mei kwamen Z[ijne] M[ajesteits] Korvetten de Lynx en Arend op de rede de eerst genoemde kwam van Palembang en de laatst genoemde van een Kruistogt voor Batavia.

De 2 Junij kwam Zyn Hoog Edele Gestrenge de Schout by Nacht Directeur, en kommandant van Z. M. Zeemagt in Oost Indien Jonkheer Melvill van Karnebee met deszelfs Adjudant bij ons aanboord ten einde de Equipage te monstereen het welk gedaan zynde, Z[ijn] H[oog] E[del] G[estrenge] weder van boord vertrok en wierd door ons met 10 schoten vaarwel gezegd.

Onze Zeildag werd op den 3 Juny bepaald, en kregen 23 Invaliden met eenige Passagiers aanboord.

Ons van eene goede voorraad verversingen voorzien hebbende, lieten wij in den morgen van den 5 Junij de Rhede van Batavia en zeide Java met 13 schoten vaarwel - en wierden met 9 schoten goede reis gewenscht. -

Woensdag den 7 Junij kwamen wij buiten Straat Sunda en kregen terstond de Zuid Oost Passaat het geen zeer zelden zoo spoedig gebeurd. - Agter een volgende goede winden bragten ons den 12 Julij reeds op het Kaapsche Rif en zagen reeds vele Albatrossen, Malle ga[n]zen, Kaapsche Duiven, Zilver Meuwen en meer andere storm vogels.

21 Het fregat Maria Reigersbergen.

22 Hij was zo ziek dat men vreesde voor zijn leven (HCO FA Van Haersolte (237.1), inv. nr. 391).

[45] Twee zwart-wit potloodtekeningen. Hoogte 7,5 cm, breedte 6 cm.

[45²³] Aquarel in kleur. Hoogte 10,5 cm, breedte 14 cm.

Volgens onze berekening konden wij slechts even op het rif zyn of kregen eene zware storm uit het Westen welke slechts 24 Uuren duurde. Deze wierd opgevolgd door af[47]wisselende flauwe zuchtjes uit alle streken van t kompas doch meest westelyk, tot den 21 wanneer [de] wind zich eensklaps tot eene zware storm verhief, doch niet zeer lang aanhield.

Den 26ste Julij noch op het genoemde rif zynde kregen wij reeds de ZO Passaat en zagen in den agter middag van dien zelfden dag Kaap de Goede Hoop, waar volgens wy ons bestek verbeterde, doch aan het welk niet veel ontbrak.

Met eene gestadige frisse ZO koelte passeerde wij den 4 Aug[ustus] het Eiland S[in]t Helena en 5 dagen daarna, den 29 passeerde wij het onbewoonde Eiland Assencion.

23 Pagina 46 is blanco.

Den 15 Augustus zynde op $4\frac{1}{2}$ graad Noorder Breedte en 24 graden Lengte bewesten de Meridiaan van Greenwich verloren wij de Zuid Oost Passaat, en wierd vervangen door lubben zuchtjes van alle kanten.

Den 21 Augustus op $15\frac{1}{2}$ graad Noorder Breedte en $27\frac{1}{2}$ graad Lengte bewesten Greenwich kregen wij de Noord Oost Passaat welke echter zeer Noordelyk woei zoo dat wij Westelyker kwamen als de gewone koers. - Onze Westelykste Lengte was 38 graden 40 minuten en toen wij zo Paralel der Acorische of Vlaamsche Eilanden²⁴ sneden waren wij noch op $05^{\circ} 38'$ WL. en kregen hier weer Zuid Ooste winden die ons dus niet zeer gunstig waren, doch deze werden den 5 September, zynde op $43\frac{1}{2}$ graad Noorder Breedte en 31 graden Wester Lengte door de ZWeste winden vervangen, dewelke den 6 en 7 [september] zeer sterk blaasde, terwyl het eene donkere betrokken lucht met regen was.

[48] Den 10 September kregen wij flauwe Noord en Zuid Oostelyke koeltjens zoo dat wij in den morgen van den 13 Sept[ember] eerst op de Gronden kwamen, als wanneer wij ook weer Z.W[est]e wind kregen. -

Des agtermiddag van den 14 [september] kwamen wij in 't Kanaal doch konden wegens de dikke mistige lucht geen land zien, niet tegen staande wij volgens onze berekening slegs 2 myl afstonden; dan uit deze verlegendheid wierden wij spoedig gered, daar er dien zelfden middag, een Engelsche loods-Kotter uit Douvres agter ons om liep, uit de welke wij een Loods over het Kanaal over namen.

Tegen zons ondergang de lucht opklarende zagen wy land het welk volgens Loodsman's zeggen Staart-Punt was, zoo dat wij 12 Mylen verder in het Kanaal stonden dan ons bestek het aan wees.

In den agtermiddag de wind stil wordende kregen wij denzelfde tegen den avond uit het Noord Oosten, waar uit hij zeer sterk woei.

Nu moesten wij laveren en kwamen niet voor den morgen van den 19de [september] voor Douvres, alwaar wij de loods afscheepte. Hier mede bezig zynde werd het stil, en werden verplicht, in dien wij niet agter uit verkozen te dryven, daar ons de stroom tegen was, het anker te laten vallen.

[49] De kommandant stuurde daarop een Chaloup naar de wal ten einde eenige verversingen voor onze zieken en zoo mogelyk eene Engelsche loods voor de Noord Zee en het inkomen van Texel mede te brengen, 'smiddags om $\frac{1}{2}$ 3 de chaloup te rug aanboord komende, bragt dezelve een Loods mede, op wiens begeerte wij digter onder de wal gingen leggen, om reden dat er noch geen voor uitzicht op eene betere wind was.

De twee volgende dagen woei het sterk uit het N.O. en waren dus genoodzaakt te blyven leggen, doch ontvingen van de Nederlandsche Consul te Douvres 215 N. l[i]b[ra] versch vleesch met de benodigde soepgroentens en 525 N. l[i]b[ra] versch brood strekkende tot verversing van de Equipage.

In den nacht van den 22sten de wind Zuid Oostelyk wordende lichtten wij het anker en gingen onderzeil. Des morgens om 6 Uur van den 24 September zagen wij de Hollandsche Wal uit de Top van de mast en verkende het voor het land bij Egmond-buiten.

Om half zeven zagen wij twee loods-schuiten op ons afkomen, waar van er eene, N° 6, te 8 uur op zyde kwam ten einde ons eene Hollandsche Loods voor het inkomen van Texel te geven. -

De wind ons niet zeer gunstig zynde moesten wij met zons ondergang op myl afstand van Kykduyn ankeren.

Des anderen daags smorgens om 7 uurt ligte wij het anker en laveerde het Gat²⁵ binnen zoo dat wij om half elf op de rhede van Texel het anker lieten vallen, en onze gelukkige terugkomst in 't Vaderland met 21 schoten [50] bekend maakte.

24 De Vlaamse Kap ligt circa 1.000 kilometer ten noord-westen van de Azoren

25 Het Schulpengat, Westgat of Molengat.

Gebruikte afkortingen en literatuur

FA Familiearchief
HCO Historisch Centrum Overijssel
NA *Nederland's Adelsboek*

Gevers, A.J. en A.J. Mensema, *De havezaten in Salland en hun bewoners*, Alphen aan de Rijn 1983.
Nijhoffs Geschiedenislexicon Nederland en België, 's-Gravenhage-Antwerpen 1981.
Palmer, R.R. en J. Colton, *A history of the modern world*, New York 1971.
Veer, P. van 't, *Daendels maarschalk van Holland*, Zeist 1963.

Index

- Acorische eilanden (Vlaamsche Eilanden) 27
 Adi Putti Voro A de Mongolo. Oud-regent van
 Semarang 23
 Eerste zoon van de oud-regent (zoon) 23
 Tweede zoon van de oud-regent. Oud-regent van
 Lassum 23, 24
 Afrika 7
 Ambon (Amboina) 14, 21, 22
 Anna Paulowna, korvet (Anna Powlona) 22, 24, 25
 Antwerpen 8
 Arend, korvet 25
 Ascension, eiland (Assencion) 27
 Azoren, eilandengroep de 27
 Baai van Ambon (Baai van Amboina) 21
 Baai Anna Maria 14, 18
 Baai van Valparaíso (Baai van Valparaiso) 13
 Banda eilanden (Bande) 22
 Batavia 25
 Batogaatja 21
 Beekel, heer 18
 Bezier. Resident van Surabaja 22
 Blok. Kommissaris van aanneming voor de Marine 9
 Blumenstein. Havenmeester van Semarang 23
 Bogaerds, familie 25
 Bolívar, Simón (Bolivar, Bolivart) 14
 Bordeaux 12
 Bourbon, eiland 12
 Braam Hoekgeest, Van. 2^e Luitenant 23
 Britton, fregat 13
 Buenos Aires (Buonasairos) 12
 Caïllo, fort 13, 13
 Cambridge, linieschip 13
 Candelaria 9
 Cherillos 13
 Coertzen, J.T. Kapitein ter Zee, kommandant van de
 Maria Reigersbergen (Kommandant, Overste)
 9, 11, 12, 14, 20, 21, 27
 Cornets de Groot *zie* Groot, de.
 Cuvel, A. Vice-admiraal, kommandant van het Hoofd-
 departement van de Zuiderzee 9
 Daendels, Herman Willem. Generaal 10
 Dageraad, fregat en wachtschip 22, 24, 25
 Dolphijn, korvet 22
 Domenica, eiland 14
 Domis. Resident van Semarang (Resident) 23
 Doorn, huis de 7
 Dover (Douvre, Douvres) 9, 27
 Nederlandse consul te Dover 27
 Eeg, C. Kapitein-luitenant, kommandant van de
 Pollux 9
 Egmond 27
 Elmina 10, 11
 Gouverneursgraf 10
 Krom, dorp de 11
 Tombe, de 10
 Engeland (Groot-Britannië) 11, 12, 13
 Euredius, fregat 22
 Evenaar, de (Linie, Ligne) 10, 11
 Fannij, schip 12
 Geen, Van. Generaal 22, 23, 24
 ----, van (zoon, adjudant) 22
 God 10, 17
 Goudkust 10
 Greenwich 11, 21, 27
 Grisse 25
 Gronden, de 27
 Groot, A.D. Cornets de. Resident van Grisse 25
 ----, H. Cornets de. Assistent-resident van Ambon 21
 Groot-Britannië *zie* Engeland.
 Grote Oceaan, de (Stillen Oceaan, Zuid Zee, Stille
 Zuid Zee, Stillezuidzee) 7, 9, 14, 18
 Guichart. 2de Luitenant 23
 Guinea (Guiné) 9, 10
 Haersolte tot Haerst, Coenraad Willem Anthony
 baron van [vader] 7
 ----, familie Van 7
 Harmamat, wind 11
 Helvoetsluis 7
 Holland 11, 12, 25
 Hora Siccama, Louise Christine Egbertine Françoise
 van Haersolte- 7
 ----, Wiete 7
 Japen, eiland (Japara) 23
 Java 21, 22, 25
 Javaan, fregat 22, 24, 25
 Kaap-drempel (Kaapsche Rif) 25
 Kaap de Goede Hoop 27
 Kaap Hoorn (Kaap Horn) 9, 11, 13
 Kaap Lezart 9
 Kanaal, het 9, 27
 Karnebee, Jhr Melvill van. Schout bij nacht (Schout
 by Nacht Directeur, en kommandant van Z.M.
 Zeemagt in Oost Indien) 22, 25
 Adjudant van Van karnebee 25
 Kaster Pollux en Iris, schoener (Schoener Castor en
 Iris) 24, 25
 Komeet, korvet 22, 23, 24, 25
 Krusenstern, Adam J. 14, 15
 Kijkduin (Kykdun) 27
 La Plata *zie* Plata, La.
 Lassum 23, 24
 Last. Gouverneur van Elmina 10

- Leeuwen, familie Van 25
 Lima 13, 14
 Lynx, korvet 25
 Makasar (Macasser) 21, 22
 Fort, het (Vort) 21
 Marcus. Gouverneur van de Molukken 21
 Maria Candaleria, maagd 9
 Maria Reigersbergen, fregat (het Fregat, Mietje) 7,
 9, 11, 13, 25
 Marie Therèse, fregat 13
 Middellandse Zee 8
 Molengat (het Gat) 27
 Molukken 21
 Montevideo (Monto Video, Montovideo, Monte
 Video) 11, 12, 13
 Morees. Resident van Ambon, ad interim gouverneur
 21, 22
 Mudivensche, het 23
 Muller, J.P. Luitenant 1e Klasse 20
 Naarden 14
 Napoleon 14
 Nederlanden, de (vaderland) 9, 14, 27
 Neptunus. Zeegod 11, 12
 Nieser, Jan (Niessen) 10
 Nieuw Nederland, eiland (eiland) 7, 20, 21
 Noord-Amerika 18
 Noordzee, de (Noord Zee) 27
 Nukahiwa, eiland (Noahiwa, eiland) 14, 18, 19, 20
 Oost-Indië (Oost Indien, de Oost) 7, 9, 11, 18, 22
 Otaheite 13
 Oudjone Panca 22
 Overijssel 7
 Palembang 25
 Parijs (Paris) 11
 Piek *zie* Tenerife.
 Plata, rivier La 11, 12
 Pollux , de korvet (het Corvet) 9, 12, 13, 18, 20, 21,
 22, 23, 24, 25
 Kolonel van de Pollux 24
 Kommandant van de Pollux 14, 21
 Prowodadie 23, 24
 Rembang 23
 Rodril. Kommandant van fort Caillo 14
 Royen, Van. 1ste Luitenant 23
 Rumon. Scheepskapitein 12
 Salland 7
 Semarang (Samarang) 22, 23
 Groot-majoor te Semarang 23
 Santa Cruz (Sint Crux) 9
 Santiago (Sint Jago) 13
 Schulpengat (het Gat) 27
 Singedonck, W.C. Luitenant 2^e Klasse 25
 Sint George d'Elmina, fort 10
 Sint Helena, eiland 27
 Sint Jago, fort 10, 11
 Spanje 12, 14
 Staart-Punt 27
 Stille Zuidzee *zie* Grote Oceaan.
 Straat Sunda 25
 Surabaja (Sourabaija, Sourabaai, Sourabaya) 22, 24,
 25
 Tenerife, eiland (Teneriffe) 9
 Piek, berg 9
 Ternate 22
 Texel 9, 27
 Thorbecke, heer 25
 ---, (mevrouw) 25
 Valparaíso (Valparaiso) 13
 Velsberg, H. Adelborst 1ste klasse 25
 Verenigde Staten, de 12
 Vlaamse Kap (Vlaamsche Eilanden, de) 27
 Vos van Steenwijk, Geertruid Agnes van Haersolte-de
 [moeder] 7
 Washingtons (eilanden)groep 14
 Wenen 12
 Westgat (het Gat) 27
 Willem I Frederik. Koning der Nederlanden (Koning
 der Nederlanden) 10, 21
 Zuid-Amerika (Amerika) 7, 9, 11, 12, 14
 Zwaluw, korvet 25
 Zwolle 7
 Melkmarkt 7
 Zwollerkerspel 7

Eerder is in deze serie verschenen:

1	DIERBARE LAURA
Brieven van Rudolf Sandberg 1823 – 1830	14.-
2	HOOGH WEL GEBOREN HEER EN NEEF
Brieven van de patriot Adolf Warner van Pallandt tot Zuthem 1782 – 1787	8.-
3	NAAR PARIJS
Een reisverslag van enige Zwolse heren naar de Franse hoofdstad in 1777	7.⁵⁰
4	LIEVE NAATJE
Brieven van Elsje Feith aan Naatje Siertsema, en andere familieleden	8.⁵⁰
5	EENE REYSE NA VLAANDEREN EN BRABAND
Een reisverslag van Lambertus Nilant uit 1768	8.⁵⁰
6	AEN ALLE VRINDEN MET RESPECT
Correspondentie van familie Nilant 1698 - 1762	9.-
7	VAN FOLIO TOT DUODECIMO
Negen particuliere Zwolse bibliotheken	10.-
8	VERLOREN HUISELIJK GELUK
Gedichten en overpeinzingen 1795 - 1817	7.⁵⁰
9	BANKROET
Van Johan Willem Simon baron van Haersolte 1810	17.⁵⁰
10	GELIEVE HET DAER HEEN TE DIRIGEREN...
De brieven van Willem V aan Arend Sloet tot Tweenijenhuisen 1771 - 1785	9.-
11	ALLER TREFFENDST EN STOUT
De huwelijksreis van J.C. baron van Haersolte naar Duitsland, Zwitserland en Italië in 1837	6.-
12	BROEDER IN APOLLO
Brieven en alba amicorum van Zwolse dichters 1800 - 1840	12.-
13	EEN GROTE TOUR
Hendrick Jordens in Engeland, Frankrijk, Zwitserland en Duitsland 1684 - 1685	10.-
14	LEVENSBERICHT
De autobiografie van J.F. Serrurier 1771 - 1844	11.-

15 EEN HELE COURANT	De correspondentie van de familie Bangeman 1804 - 1881	11.-
16 REISEBOEK	Vijftien reisverslagen van de jonge graaf van Rechteren Limpurg 1804 - 1813	8.-
17 DE GEWIGTIGSTE GEBEURTENISSEN	Het studentendagboek van Adolph F.L. graaf van Rechteren Limpurg 1814-1817	12.-
18 OVER GROTE KEIEN NAAR PARIJS	De huwelijksreis van graaf van Rechteren Limpurg 1824	7.-
19 LIEVE PAPA!	Brieven van W.B Blijdenstein, bankier te Londen aan B.W. Blijdenstein,
bankier te Amsterdam 1895-1907	14.-
20 AANGENAME RENCONTRES	Drie reisherinneringen aan de Rijn 1821, 1840 en 1865	8.-
21 PERROKIETEN EN PAPAGAYEN, PAPAIJERS EN PISANGS	Een reis om de wereld 1824 - 1826	Digitale uitgave 5.-

O V E R I J S S E L S E H A N D S C H R I F T E N
